

הנדון:

מי מחליט אם לשתול תחת מיטתה של מרגרט תאצ'ר

עייני ענרן פולארד

אינני יודע מה היתה ועדת המיטת של הכנסת יכול לגלות ולהחליט בפרשת פולארד.

אומנם, במרוצת הזמן כוסתה הפרשה בקליפות רבות של טענות ותירוצים, ויכוחים וביכוריים, עד שרמתה לבצע (וגם מדיפת ריח כזה, וגורמת לדמעות, כמוהו) אבל העובדות הבסיסיות ברורות וידועות.

אולי כראי להקדים ולהזכיר את העובדות האלה, ואת הבעיות הכרוכות בהן, לפני שייעלמו לגמרי בסערה הסוליתית הצפויה בעיקבות הדוח של ועדת הפוליטיקאים.

כיסודו של דבר, זוהי פרשת ריגול. לכל המדינות יש לשם כך שרותים שאינם מיוחדים.

זהו מיקצוע עתיק כימי התנ"ך, ואף עתיק ממנו. יוסף האיש את אחיו וטען שבאו לרגל את ערוות ארץ מצרים. משה שלח מרגלים לארץ כנען, והתרגו על דיווחם. יהושע שלח שני מרגלים ליריחו, ואלה מיהרו לבית ההונות הקרוב ביותר.

מאז ועד היום לא השתנה הרבה. הכל מרגלים אצל הכל. אויבים מרגלים אצל אויבים. יודים מרגלים אצל יודים.

ריגול חוסך רם. ריגול חוסך כסף. הריגול מעניק יתרון למי שיש לו מידע על פני מי שמגושש באפלה. בעלי המידע יכול לתכנן את מילחמותיו כהלכה. בעלי המידע יכול גם לנהל משאומתן מיסחרי כשהוא נתון במצב עדיף.

בימינו, כאשר פיתוח של מערכת נשק חדשה עולה בהון תועפות (ראה פרשת הלביא), יש יתרון רב למי שגונב את פרי הפיתוח של זולתו. תחת להשקיע שנים ארוכות בפיתוח טיל או מטוס, ולהוציא על כך מיליונים או מיליארדים, נגנבות התוכניות ממדינה אחרת, במחיר אפסי. ישראל הואשמה, בשעתו, בכך שגנבה את התוכניות של מטוס צרפתי, באמצעות מרגל שנתפס ונשפט. הוגג ויליוס ואתל רוזנברג הוצאו להורג בארצות הברית מפני שעורו, כביכול, לסטאלין להשיג את תוכניות הפצצה הגרעינית. זהו הכלל הראשון: הכל מרגלים, ריגלו וירגלו.

כלל השני: איש אינו מסרב לקבל מידע של מרגל.

מרגלים אינם צומחים על העצים. לפעמים הם נשתלים, בשנים ארוכות של מאמץ. לפעמים הם פשוט מזדמנים ומציעים את מרכולתם. יש והם אידיאליסטים, הסבורים כי הם משרתים מטרה נעלה. יש והם שכירי-ברזל, המוכרים את חשונותם בכסף. לעיתים קרובות מתערכים אידיאליסטים וכספים, עד שקשה להפריד בין המניעים.

רק חלק מן המידע של שרותי-ביון מושג באמצעות מרגלים בשרודם. מידע רב מתפרסם בגלוי, בעיתונים ובספרים. מידע אחר מושג באמצעות לוויינים, האזנה אלקטרונית ושיטות מודרניות אחרות. ככל שהטכניקה משתכללת, כן גדלה חשיבותן של שיטות אלה.

אך תמיד יישאר תפקיד חשוב למרגל ולמרגלת. מאסה הארי אינה שייכת רק לסיפורת-הימית ולסטרטים. אדם שיש לו גישה למידע סודי חשוב בימינו כמו בימינו עברו — בייחוד אם הוא יכול לשים את ידו על חומר המושג בדרך-אלקטרונית.

גם מרגל יקר זול בהרבה מהוצאות השינוי של לווייני-ריגול.

כל שרותי-הריגול דומים זה לזה, עד שנדמה ששורת בנייה אחוה סמויה. לעיתים קרובות יש בנייה חסימיסחר. שרותי-ריגול א' מוכר לשרותי-ריגול ב' חומר סודי על מדינה ג', תמורת מידע על מדינה ד'. יש בורסה.

היפאנים בשוודיה מכרו במלחמת-העולם השנייה לכריטים חומר על בעלי-בריתם הגרמנים. תמורתו שלמו הבריטים ליפאנים בחומר על בעלי-בריתם הסובייטים.

זהו עולם אפולוני, שאין בו הרבה מוסר ונאמנות. שם המישיח הוא הש"ת גת מידע.

בתנאים נורמאליים, שום שרות-ריגול אינו מסרב לקבל מידע זמין. לוקחים מה שיש. כל שרותי-ריגול רוצה להשיג את מירב ההצלחה, מירב המידע. אם המידע חשוב לשרות עצמו, מה טוב. אם לא, אפשר למכור אותו תמורת מידע אחר.

אין אומרים "לא" למרגל פוטנציאלי, אלא אם כן חוששים שהוא משמש כסוכן כפול, או שאינו מהימן או אחראי.

כאשר הם מעבירים את המידע הלאה, אל הממונים עליהם, הם מציינים רק את מהימנותו של המקור, על פי שיקול-דעתם, מכלי לגלות את זהותו. כל רוח על מידע מסווג מלא בהגדרות כגון "מקור מהימן מאוד", "מקור מהימן בדרך-כלל", "אין אישור נוסף", דברים המאפשרים למקבל-המידע לשפוט את טיבו ומהימנותו המי שוערת.

במיקרים נדירים דורש ראשי-השרות פרטים על המקור, כדי לאפשר לו אישית להעריך את מהימנותו של מידע חשוב. אך אין הוא אמור למסור פרטים

אלה לשר הממונה עליו, ואין השר אמור לבקש פרטים אלה מראשי-השרות. כך זה בעולם, וכך זה בישראל.

מכאן לפרשת-פולארד. הזרוע הישראלית העיקרית לביון היצוני הוא המוסד, שראשו כפוף במישורין לראשי-הממשלה. הזרוע הצבאית העיקרית היא אגף-המודיעין של צה"ל (אמ"ן), הכפוף כמובן לשרי-הביטחון.

השב"כ עוסק בביון-פנים, וכפוף גם הוא כמיר שרין לראשי-הממשלה. מוסדות אלה אמורים לשתף ביניהם פעולה במיסגרת ועדת-תאומים. הגוף הקרוי לק"ם ("הלישכה לקישורי-מידע") שהתפרסם בפרשת-פולארד, אינו שייך לוועדת התאומים ואינו מתואם איתה. זהו גוף של משרד-הביטחון, וראשו (היה) כפוף לשרי-הביטחון. גוף זה לא נולד אתמול. זהו גוף ותיק למדי, יודע-דבר טוענים כי במרוצת השנים היו לו הישגים מרשימים ביותר, שחשכו למדינה הרבה כסף, ואולי גם הרבה דם.

רפי איתן לא היה הראש הראשון של גוף זה. אבל יתכן שהוא הוסיף לו מימד חדש. רפי (רפי המסריח) כפי ידיו, בגלל אפיוורה מימי הפל"מ (ח) הביא עימו אמניציה לוהטת. הוא איש-מוסד ותיק, שפרש משם. אפשר להניח שכאשר קיבל לידיו את לק"ם, ביקש להוכיח שהוא יכול להציג ליה יותר מן המוסד (כל דבר שאתה יכול לעשות, אני יכול לעשות טוב יותר). בנסיבות כאלה, סביר להניח כי היו לו אף פחות עכבות נפשיות ומעשיות מאשר לאנשי המוסד עצמו.

רפי איתן היה מומחה לשטח מסויים של ריגול ("וירטואוז"), כדברי יצחק שמיר, גם הוא איש מוסד ותיק. אך הוא לא היה לפני כן בעמדת-ניהול של שרותי-ריגול, ואולי זה פגע בטיב שי קוליו.

אך כל ההיבטים האלה אינם חשובים ביותר. יש להניח שכל אדם אחר כמי צבא של איתן היה מתנהג כמוהו.

ג'ונתן פולארד התקשר עם מי שהתקשר, והגיע ללק"ם. היה בידיו מידע מצויין, שלא יסולא בפז, תרתי-משמע. ולא פעם אחת, אלא לאורך זמן, שום שרותי-ריגול לא היה מסרב לקבל מידע כזה. רופא אינו מסרב לקבל חולה בעל מחלה מעניינת, קלפן אינו מסרב לקבל אס, שרותי-ריגול אינו מסרב לקבל מידע חשוב.

פולארד מצא את מפעליו, המפעלים מצאו את פולארד. בידיו לק"ם נמצא מידע מצויין, בעל חשיבות עליונה.

בשימחה ובגאווה מסר את המידע לממונים עליו.

מה היו הממונים אמורים לעשות? הם לא קיבלו הורעה: "אל: שרהביטחון. מאת: רפי איתן. יהודי אמריקאי בשם ג'ונתן פולארד מסר את המידע הבא..."

שרהביטחון קיבל מידע חשוב. מן הסתם נאמר שבא ממקור מהימן ביותר.

השר לא שאל, כמובן, מהו המקור, ואיש לא התנדב להגיד לו.

פולארד היה הרבה יותר מדי חשוב ויקר, מכדי שמישהו היה מסכן את פעולתו על-ידי גילוי שמו וזהותו לאנשי שים כלשהם, ובכללם שרי-ממשלה, שי לא היו צריכים לדעת.

(ואכן: פולארד לא התגלה בגלל פעולתו לטובת ישראל. הוא העביר לאשתו, אן, מידע על סין, לקידום עסקיה הפרטיים. כך עלה הריגול הנגדי האמריקאי על עיקבותיו של הוגג, והחי קירה גילתה מה שגילתה.)

יצחק רבין (כמו משה ארנס לפניו) קיבל את המידע, ולא שאל: "רגע, מניין זה בא?" שימעון פרס לא שאל, יצחק שמיר לא שאל.

חשוב להבין שעד כאן היה הכל טיבעי. כך בנויה המערכת. לא היה כאן חריג, אלא להיפך, בזאת היתה השיגרה. רק אישיותו ומיקומו של ג'ונתן פולארד היו חריגים.

אן מתעוררת השאלה המכרעת של כל הפרשה — ועליה, עד כה, נאמר מעט מאוד, אם בכלל.

כאשר מזדמן מרגל, הנושא באמך תחתו מידע מצויין, אך שהעסקתו עלולה לגרום להסתבכות מדינית איומה — מי צריך להחליט אם להשתמש בו? נניח שהמוסד יוכל מחר לשתול מכשיר-האזנה מתחת למיטתה של מרגרט תאצ'ר, אולם תוך סיכון גבוה שהשותלים יגלגו — מי אמור להחליט אם להסתכן בכך או לא?

ההיגיון אומר: הדרג המדיני. השר הממונה (במיקרה כזה: ראשי-הממשלה). או קבוצה של שרים.

אך זה לא פועל כך במציאות. **במציאות, מחליט ראשי-השרות. בי מיקרה זה: ראשי-המוסד. או במיקרה אחר: ראש אמ"ן. ובמיקרה של פולארד: ראש-ליק"ם.**

אין זה מגיע לשר, כי עיקרון המידור מונע את (המשך בעמוד 19)